

Kata Vienontytär: Peiliin katsomisen paikka, Ursulan tyttäret. Väyläkirjat, 2019, 367 s.

Peiliin katsomisen paikka on monitahoinen ja -tasoinen kirja. Se on sukututkimus, pitäjänkirja, kotiseutuhistoria ja henkilökohtainen tilitys. Naiset ovat vahvasti esillä niin kuin nimen jälkiosa antaa ymmärtääkin. ”Ursulan tyttäret” viittaa nimittäin dna-sukututkimukseen, äitilinjan haploryhmään U. Se on suomalaisten toiseksi yleisin ryhmä. Kirjoittajan tarkempi ryhmä on U5b1b2, kun minun ryhmäni on U5a1b1h.

Isänsä puolelta kirjoittaja on Rautalammin Korhosia, Vaajasalmen päähaaraa, Ruokoniemen alahaaraa, samaa kuin minä itsekin: viidennen serkkuni lapsi. Hänen isoisänsä isä August Korhonen (1859–1937) on mainittu sukulehtemme Wanhan Tuomaan jutussa *Lisää sotasurmia* (WT 2015 s. 39). Rautalammin Korhosista tässä kirjassa ei kerrota, sillä pääosassa ovat Tornionjokilaakso ja kirjoittajan äidinpuolen suvut. Naisiin keskittyminen selittää ehkä myös sen, että tekijä on kirjailijanimeltään äitinsä Vienon eikä isänsä Sulon tytär.

Kirja alkaa yli kahdellakymmenellä henkilökuvalla, kaikki naisia 1500-luvulta 2000-luvulle, piikoja ja emäntiä, Tornioista Pykeijaan ja Pajalasta Kolariin. Kukin niistä on sukulaisuusverkostojen ilotulitus esivanhemmat ja jälkeläiset selvittäen. Pitkään joutuu ihmettelemään, mitä tästä oikein tulee, kunnes viimeisenä henkilökuvana on itse kirjoittaja: Katariina Vienontytär Korhonen ja hänen aikaa sitten kuolleelle äidilleen kirjoittamansa kirje ikuisen rakkauden taivaaseen.

Vasta siis siinä, kun neljäsosa kirjaa on luettu, kirjoittaja selittää, mitä peiliin katsominen hänen sielunelämässään tarkoittaa, ja näyttää, miten lähelle syvimpiä tuntojaan hän lukijansa päästää. Peiliin katsomiseen hän palaa kirjassa myöhemminkin siinä tavanomaisessa merkityksessä, että oman elämän tapahtumien syitä on usein hyvä etsiä itsestään eikä muista ihmisistä. Ilmaisun käyttöön saattaa usein liittyä vielä syyllistävä sivumerkitys.

Peili sopii Katan kirjan vertauskuvaksi toisessakin merkityksessä. Kirja on taikapeili, parempi kuin satujen peilit, jotka kertovat tulevaisuuden. Tämä peili kertoo menneestä, todella tapahtuneesta. Kun lukija katsoo siihen, niin peili ei näytäkään hänen omaa kuvaansa, vaan väylänvarren vaimon, hänen elämänvaiheensa, hänen sukujuurensa ja jälkeläisensä. Peilinä on kirjoittaja ja sen näyttämät elämänmakuiset kuvat perustuvat hänen keräämiinsä laajoihin aineistoihin. Juuri tämä tietojen kokoaminen yhteen ja siten niiden säilyttäminen tuleville sukupolville on kirjan suurin ansio.

Keräämisessä on ollut valtava työ: tapaamisia, haastatteluja, sekä perinteistä että dna-sukututkimusta, aikaisemmin tehtyjä julkaisemattomia sukuselivityksiä, muistelmia, sukukirjoja, kyläkirjoja, pitäjänhistorioita sekä historiaseminaareja Suomessa ja Ruotsissa. Toinen luku kertoo Tornionlaakson asuttamisesta aina 800-luvulta alkaen ja kolmas luku sen ihmisistä osin nykyaikaan asti. Näissä jaksoissa pääsee esiin joku mieskin, esimerkiksi sata vuotta sitten elänyt *Tornionlaakson Äijä* Isak Lompola ja Rautalammin Särkisalosta jo 1500-luvun lopulla tullut Pekka Kolari, jonka mukaan Kolarin kunta on saanut nimensä. Muuten teksti etenee edelleen pääosin naisten henkilökuvien varassa niin kuin tekijä ilmoittaa jo kirjan kannessa: ”*Tornionlaakson paikallishistoriaa vaimoitten näkökulmasta*”.

Kirjoittaja näkee Väylänvarren tornionjokilaaksolaisuuden omaleimaisena kulttuurina, jonka perinnölle ei ole eduksi samaistaminen Lappiin ja sen nykyisten elinkeinojen matkailupainotteisuuteen. Vanhastaan yhteydet ovatkin suuntautuneet enemmän länteen nykyisin Ruotsiin kuuluvalle alueelle kuin Suomen Lappiin. Jo keskiajalla alkaneiden vilkkaiden kauppayhteyksien perintönä väylänvarren suvuissa on saamelaiden ja suomalaisten juurien lisäksi ruotsalaista, saksalaista ja jopa valloniverta. Ja se mikä eniten yhdisti ja yhdistää osin vielä edelleenkin on yhteinen kieli, meänkieli. Vasta Haminan rauha jakoi alueen

kahtia. Ruotsin puolella meänkieltä pyrittiin tukahduttamaan vielä edellisen vuosisadan puolenvälin jälkeenkin. Suomessakin se alennettiin murteen asemaan itsenäisen kielen sijasta.

Neljäs ja viides luku käsittelevät Kolarin vanhoja taloja ja sukuja sekä Tornionlaakson historiaa: Tornion kaupungin ja Kolarin kunnan perustamista, Länsipohjan rykmenttiä ja ruotusotilaita, seurakuntaoloja sekä kulttuurihistoriaa saamelaisten uskoa ja uskomuksia ja 1900- ja 2000-lukujen kirjailijoita myöten. Vasta seurakuntaolojen kirjavuus saa lukijan ymmärtämään, että Kolarin aluetta koskeva perinteinen sukututkimus ei ole ollut yksinkertaista, vaan tietoa on pitänyt pyydellä monesta paikasta, vaikka samoista ihmisistä, taloista ja kylistä on kyse.

Katan kirja on perustavanlaatuinen tutkimus. Sen lukeminen on jännittävä kokemus, sillä monografiamuodosta huolimatta monet tekstijaksot ovat itsenäisestikin luettavia esseitä. Ei tarvitse omata tornionjokilaaksolaisia juuria pystyäkseen nauttimaan elämän rikkauden kuvauksista. Kirjassa ei ole hakemistoja, mutta yksityiskohtainen sisällysluettelo auttaa löytämään etsittävän henkilön, asian tai paikan suhteellisen helposti. Lähdeluettelo parine satoine nimikkeineen antaa hyvät viitteet jatkamiseen. Tämä on ollut tekijän tarkoituskin, sillä liitteen otsikkona on *"Lähteitä teille, jotka haluatte lukea enemmän. Lukeminen kannattaa!"*

Kirja on mukava luettava myös siksi, että siinä on paljon kuvia, sekä valokuvia että karttoja ja sukupuita. Kaavioiden tekstit, varsinkin vuosiluvut, ovat kyllä niin pieniä, että niitä vanhempi ihminen joutuu tiiraamaan suurennuslasin kanssa. – Kirjaa voit kysellä suoraan tekijältä: Katariina Korhonen, puhelin 044 3624388, sähköposti katakorhonen56@gmail.com.

Hannu Korhonen